

Θεωρίες της εξάρτησης -Μητροπόλεις και δορυφόροι –Κέντρα και περιφέρειες

- Υποστηρίζουν την ύπαρξη ενός **κέντρου** – καπιταλιστικές, βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες – και μιας **περιφέρειας** – υποανάπτυκτες χώρες «Τρίτου Κόσμου» - η οικονομική συνεργασία των οποίων χαρακτηρίζεται από υψηλή εξάρτηση των υποανάπτυκτων από τις αναπτυγμένες χώρες.
- Η **εξάρτηση** μεταξύ του «κέντρου» και της «περιφέρειας» υποδηλώνει την άμεση σχέση μιας χώρας με κάποιες άλλες (μητροπόλεις) χωρίς τη θέληση της εξαρτημένης χώρας.
- Η εξάρτηση αυτή, ήταν **οικονομική, πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική**.
- Οι κυριότεροι εκπρόσωποι είναι οι **Baran, Frank και Amin**.
- Ο **Frank** (1967) υποστήριξε ότι οι υποανάπτυκτες περιφέρειες είχαν γίνει μέρος του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος και η διεξόδυση του καπιταλισμού στις περιφερειακές λιγότερο αναπτυγμένες χώρες έγινε δια μέσου του εμπορίου.
- Οι σχέσεις ανταλλαγής κατά τον Frank, μεταξύ των βιομηχανικά αναπτυγμένων και των υποανάπτυκτων χωρών περιελάμβανε **μητροπόλεις και δορυφόρους**.

- Ο **Amin** (1974, 1976) επεξεργάσθηκε **2 υποδείγματα** με έμφαση στη δόμηση των παραγωγικών διαδικασιών.
- Το υπόδειγμα της «**αυτόκεντρης οικονομίας**», με χαρακτηριστικά παρόμοια με εκείνα του σταδίου της μαζικής κατανάλωσης του Rostow χαρακτηρίζεται από την παραγωγή μέσω παραγωγής και αγαθών μαζικής κατανάλωσης.
- Η αυτόκεντρη είναι καπιταλιστική οικονομία υψηλής ανάπτυξης που επιδίδεται σε εξωτερικό εμπόριο και σε άλλες διεθνείς σχέσεις ανταλλαγής.
- Οι περιφερειακές οικονομίες κατά τον Amin κυριαρχούνται από έναν «**υπεραναπτυγμένο**» εξαγωγικό τομέα και έναν τομέα που παράγει αγαθά πολυτελούς κατανάλωσης.
- Δεν υπάρχει βιομηχανία παραγωγής κεφαλαιουχικών αγαθών, αλλά ένας μικρός τομέας παραγωγής αγαθών για μαζική κατανάλωση, ενώ δεν υπάρχουν σχέσεις που να προωθούν την ανάπτυξη μεταξύ της γεωργίας και της βιομηχανίας. Η περιφερειακή οικονομία δεν είναι αυτοδύναμη, αλλά εξαρτημένη από την παγκόσμια αγορά, τους δεσμούς στην παραγωγή και τα κέντρα συσσώρευσης κεφαλαίου των χωρών του κέντρου.
- Η **στρεβλή παραγωγική δομή** στις περιφερειακές οικονομίες και η εξάρτησή τους οφείλεται στην κυριαρχία του «κέντρου», που εκμεταλλεύεται τη φθηνή εργασία και τους φυσικούς πόρους.
- Το κέντρο εμποδίζει τη δημιουργία εθνικών βιομηχανιών παραγωγής κεφαλαιουχικών αγαθών και αγαθών μαζικής κατανάλωσης. Οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες μπορούν να οδηγηθούν προς την κατεύθυνση της αυτόκεντρης οικονομίας, εφόσον θέσουν σε εφαρμογή μια αναπτυξιακή διαδικασία.

Θεωρίες της άνισης ανταλλαγής

- Στην κατηγορία αυτή ανήκει ο **A. Emmanuel** (1972), σύμφωνα με την οποία οι χαμηλές αμοιβές των εργαζόμενων στις φτωχές χώρες έδινε τη δυνατότητα στις βιομηχανικές χώρες να αγοράζουν αγαθά σε τιμές χαμηλότερες του κόστους παραγωγής των ιδίων αγαθών σε αυτές.
- Οι **μικροί μισθοί** στις φτωχές χώρες είχε ως αποτέλεσμα την ύπαρξη μιας υπερεκμετάλλευσης των φτωχών από τις αναπτυγμένες χώρες. Η υπεραξία μεταφέρονταν μέσω του εμπορίου από τις φτωχές στις αναπτυγμένες χώρες, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα καθεστώς άνισης ανταλλαγής, που ήταν η κύρια αιτία της υπανάπτυξης.
- Η θεωρία του Emmanuel **επικρίθηκε** αρχικά, η γενική αρχή της τέθηκε σε αμφισβήτηση, ενώ στη συνέχεια επανεξετάσθηκε σε διάφορες εκδοχές.
- Παρά την κριτική η θεωρία συνέβαλε στην **επισημάνση ορισμένων αδυναμιών** που υπάρχουν στη νεοκλασική θεωρία των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, σύμφωνα με την οποία το διαπεριφερειακό εμπόριο είναι επωφελές για τα εμπλεκόμενα μέρη.

- Στην κατηγορία ανήκει και ο **J. Kay** (1975)
- Υποστήριξε ότι η άνιση ανταλλαγή ήταν ο μηχανισμός για την απόσπαση οικονομικού πλεονάσματος, τον οποίο προτιμούσε η «**προκαπιταλιστική εμπορική μεσαία τάξη**» που ήταν μια συγκεκριμένη κοινωνική τάξη.
- Αυτή η τάξη, κατέχοντας πλεονεκτική θέση στην αγορά εκμεταλλεύονταν τη στρέβλωση των τιμών των προϊόντων αγοράζε τα προϊόντα σε πολύ χαμηλές τιμές και τα πουλούσε σε πολύ υψηλότερες.
- Τέτοια εμπορική τάξη υπήρχε στην Ευρώπη πριν από τη Βιομηχανική Επανάσταση και στη μεταπολεμική περίοδο λειτουργούσε υπό τη μορφή **πολυεθνικών εταιρειών**, οι οποίες ανήκαν στις βιομηχανικές χώρες και δραστηριοποιούνταν στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες.
- Η εισαγωγή του βιομηχανικού καπιταλισμού στις περιφερειακές χώρες, θα δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη μιας **κανονικής** καπιταλιστικής εμπορικής μεσαίας τάξης, η οποία θα εξασφάλιζε τα εισοδήματά της όχι από τη στρέβλωση των τιμών, αλλά από την υπεραξία της εργασίας στη παραγωγική διαδικασία.
- Χώρες όπως η Ν. Κορέα, η Ταϊβάν, η Βραζιλία, το Μεξικό κ.λπ. στις οποίες είχε συντελεστεί σημαντική βιομηχανική ανάπτυξη, δεν υπόκεινται στους ειδικούς μηχανισμούς απόσπασης υπεραξίας, αλλά η υπεραξία προέρχεται από την εργασία στη διαδικασία παραγωγής.
- Σε αντίθεση, σε χώρες των οποίων η βιομηχανική παραγωγή είναι περιορισμένη, παραμένει ο **μηχανισμός απόσπασης υπεραξίας** που αναφέρεται ως άνιση ανταλλαγή.

Οι πρόσφατες θεωρίες (1984 και μετά)

- **Μετά τη δεκαετία του '70** εμφανίσθηκαν νέες τάσεις στο πρόβλημα της περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης, οι οποίες προέρχονταν από την κρίση στους παραδοσιακούς κλάδους της οικονομίας και την υποχώρηση του κράτους πρόνοιας.
- Οι κυρίαρχοι μέχρι τότε τρόποι παραγωγής (μεγάλη βιομηχανία, κράτος πρόνοιας, υψηλή κατανάλωση, ρύθμιση των σχέσεων κεφαλαίων – εργασίας μέσω των συνδικάτων) υποχωρούν.
- Εμφανίζεται ο προβληματισμός για την αντικατάσταση της «**από κάτω ανάπτυξης**» με την «**τοπική ανάπτυξη**» και εμφανίσθηκε η ιδέα της «**ενδογενούς ανάπτυξης**».
- Διάφορες **νέες εμπειρικές πραγματικότητες** οδήγησαν στην εμφάνιση των νέων ερμηνειών της διαδικασίας περιφερειακής ανάπτυξης και εξέλιξης.
- Δίνεται σημασία των **νέων τεχνολογιών**, αναφέροντας τις εξελίξεις που ανέδειξαν νέους βιομηχανικούς χώρους με παγκόσμια ακτινοβολία (Silicon Valley, Cite Scientifique, Τόκιο, κ.λ.π.).
- Ακόμη, τονίζονται **μεταβολές** στο επενδυμένο κεφάλαιο, τους τρόπους παραγωγής, τις εργασιακές σχέσεις. Η άνοδος του τομέα των υπηρεσιών αποδίδεται στο αυξανόμενο γεωγραφικό μέγεθος των αγορών, στις καινοτομίες, στην τεχνολογία των μεταφορών και στην αύξηση των πολυεθνικών εταιριών.

- Μειώνονται οι **διαπεριφερειακές διαφορές** στους όρους εργασίας και τις αμοιβές εντός των εθνικών ορίων.
- Διάφορες έρευνες στη βιβλιογραφία παρατηρούν θεμελιώδεις αλλαγές στην **οργάνωση της βιομηχανίας και της εργασίας**, μείωση του ποσοστού των εργαζομένων που κερδίζουν τις μεσαίας τάξης αμοιβές και μια χωρική στρωματοποίηση του εργατικού δυναμικού.
- Στη βιβλιογραφία το «**συγκριτικό πλεονέκτημα**» (comparative advantage) αντικαθίσταται από το «**ανταγωνιστικό πλεονέκτημα**» (competitive advantage).
- Έρευνες μελετούν πως, οι **δομικές αλλαγές** στην οργάνωση της **βιομηχανίας** έχουν επηρεάσει τις περιφερειακές αγορές κεφαλαίου και εργασίας.
- Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι, η **διεθνοποίηση και η κινητικότητα του κεφαλαίου** έχει επίδραση στους εργαζομένους, καθώς οι άμεσες ξένες επενδύσεις άλλαξαν τις παραδοσιακές δομές της εργασίας.

Τα υποδείγματα της ενδογενούς ή τοπικής ανάπτυξης

- Η μέχρι το '70 πολιτική ενίσχυσης της ανάπτυξης των περιφερειών και μείωσης των ανισοτήτων περιελάμβανε δράσεις της κεντρικής εξουσίας και ονομάσθηκε πολιτική «**ανάπτυξης από πάνω προς τα κάτω**» (top – down development).
- Η παραδοσιακή θεώρηση της ισόρροπης ανάπτυξης, τονίζει τη σημασία της **κινητικότητας** του κεφαλαίου και της εργασίας.
- Η κινητικότητα αυτή είναι **αποτέλεσμα** των διαφορών στα επίπεδα αμοιβών
- Η αμφισβήτηση αυτού του τρόπου ανάπτυξης, οδήγησε στην εφαρμογή της πολιτικής ανάπτυξης «**από τα κάτω προς τα επάνω**» (bottom – up development).
- Η ανάπτυξη αυτή αποδίδεται με τις λέξεις «**τοπική**», **ενδογενής**», «**διάχυτη**» και «**ολοκληρωμένη**».
- Η νέα θεωρία εμφανίζεται σε διάφορες μορφές με διαφοροποιήσεις μεταξύ των ερευνητών, που αποδίδονται από τους όρους **ενδογενής**, **τοπική**, **αυτόνομη**, **αγρο-αστική**, **οικο-ανάπτυξη**, **ολοκληρωμένη** ανάπτυξη, κ.λπ.
- Το **βασικό χαρακτηριστικό** αυτής της θεωρίας είναι ότι, προβλέπει την **αξιοποίηση των τοπικών χαρακτηριστικών** και την ενεργό **κινητοποίηση** των τοπικών φορέων με σκοπό την εκμετάλλευση των παραγωγικών δυνάμεων της περιφέρειας.

Βασικά στοιχεία της ενδογενούς ανάπτυξης

- Τη **δυναμική της ενδογενούς ανάπτυξης** αποτελούν οι **πόροι** (οικονομικοί, φυσικοί, ανθρωπίνοι, πολιτιστικοί, θεσμικοί) κάθε περιφέρειας.
- Διερευνάται η **αξιοποίηση και ενίσχυση** της παραγωγικής διάρθρωσης, της αγοράς εργασίας, της επιχειρηματικής ικανότητας, των φυσικών πόρων, της κοινωνικής και πολιτικής δομής και της πολιτιστικής παράδοσης.
- Κάθε περιφέρεια μπορεί να ανακαλύψει **νέες ιδέες**, οι οποίες θα της επιτρέψουν να χρησιμοποιήσει τους πόρους της και να επιλύσει τα αναπτυξιακά της προβλήματα.
- Η ανάδειξη της **τοπικής επιχειρηματικότητας**, η ενεργοποίηση των διαθέσιμων πόρων σε συνδυασμό με τη χάραξη μιας κατάλληλης αναπτυξιακής διαδικασίας μπορούν να οδηγήσουν στην «**ενδογενή ανάπτυξη**».
- Ο **βασικός στόχος** της στρατηγικής που εφαρμόζεται για την τοπική ανάπτυξη είναι η βελτίωση του επιπέδου ζωής των κατοίκων της περιοχής και αυτό επιτυγχάνεται μεταξύ άλλων με μια σειρά διαρθρωτικών αλλαγών στην τοπική οικονομία.
- Η τοπική ανάπτυξη μπορεί να είναι **οικονομική**, όταν οι τοπικοί παράγοντες αξιοποιούν τις ικανότητές τους για την οργάνωση των τοπικών παραγωγικών συντελεστών, ώστε να επιτύχουν ικανοποιητικά επίπεδα παραγωγικότητας
- Μπορεί να είναι **κοινωνική και πολιτιστική**, όταν επιδιώκεται η βελτίωση και αξιοποίηση των κοινωνικών χαρακτηριστικών και των πολιτιστικών πόρων της περιοχής.

Στην κατηγορία ανήκει η προσέγγιση του Romer (1986)

- Η **ανάλυση του Romer** στηρίχθηκε σε ένα υπόδειγμα γενικής ισορροπίας, με αύξουσες αποδόσεις κλίμακας.
- Η βασική θέση του υποδείγματος είναι ότι, οι **αύξουσες αποδόσεις κλίμακας προκύπτουν** από τη συσσώρευση της γνώσης ως εξής:
 - (α) **Η γνώση παράγεται** ως αποτέλεσμα πόρων που κατανέμονται στην έρευνα και υπόκειται σε φθίνουσες αποδόσεις κλίμακας, δηλαδή η αύξηση της γνώσης είναι λιγότερο από αναλογική σε σχέση με την αύξηση των πόρων.
 - (β) **Η συμβολή της γνώσης** στην παραγωγή του προϊόντος μιας επιχείρησης υπόκειται σε αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, δηλαδή το προϊόν αυξάνεται αναλογικά περισσότερο σε σχέση με την βελτίωση της γνώσης.
 - (γ) Η γνώση που παράγεται σε μια επιχείρηση δημιουργεί **θετικές εξωτερικές οικονομίες** για όλες τις επιχειρήσεις.
- Είναι το πρώτο υπόδειγμα γενικής ισορροπίας που συνδυάζει εσωτερικές και εξωτερικές οικονομίες κλίμακας για να υποδείξει ότι, η ανάπτυξη είναι μια συσσωρευτική διαδικασία.
- Η συνδυασμένη επίδραση των παραπάνω σχέσεων οδηγεί σε επενδύσεις με αύξουσες αποδόσεις κλίμακας και όχι φθίνουσες όπως στο νεοκλασικό υπόδειγμα.
- **Μεγάλες επενδύσεις αυξάνουν αναλογικά περισσότερο** το προϊόν και το ΑΕΠ από ότι οι μικρές. Κατά αναλογία, οι ρυθμοί ανάπτυξης των ανεπτυγμένων χωρών μπορεί κάλλιστα να είναι υψηλότεροι από αυτούς των αναπτυσσόμενων χωρών και συνεπώς, τα επίπεδα ανάπτυξης να αποκλίνουν αντί να συγκλίνουν.

Υποδείγματα αγροαστικής ανάπτυξης

- Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται υποδείγματα και προσεγγίσεις που τονίζουν την περιβαλλοντική διάσταση της μεγέθυνσης, προτείνουν αξιοποίηση των περιβαλλοντικών και άλλων τοπικών πόρων (προσεγγίσεις αγρο-αστικής ανάπτυξης (territorial development), οικoανάπτυξης (ecodevelopment), οικo-τουρισμού (ecotourism), του αγρο-τουρισμού (agrotourism), κ.λ.π.)
- Στις προσεγγίσεις της αγροαστικής ανάπτυξης προτείνεται μια πολιτική ανάπτυξης που θα συμπληρώνει την αγροτική με την αστική ανάπτυξη, την πόλη με την ύπαιθρο, επιδιώκοντας μια ισορροπία μεταξύ αστικών και μη αστικών περιοχών και μια αποτελεσματικότητα.
- Ως βασικός στόχος ορίζεται η αναδιοργάνωση του αγροτικού χώρου και η δημιουργία αυτοδιαχειριζόμενων τοπικών ενοτήτων που ονομάζονται «αγροαστικές περιοχές», οι οποίες θα έχουν πληθυσμό 10.000 – 15.000 κατοίκους.
- Η οικονομία μιας τέτοιας περιοχής θα ικανοποιεί τις βασικές ανάγκες της περιοχής και παράλληλα θα είναι εξωστρεφής.
- Σε άλλες προσεγγίσεις, τονίζεται ο συνδυασμός της ικανοποίησης των «βασικών αναγκών» με την «περιβαλλοντική προστασία».
- Κάθε άτομο πρέπει να επιδιώκει τη χρήση εκείνων των καταναλωτικών προϊόντων μέσω των οποίων ικανοποιεί επαρκώς τις σημερινές του ανάγκες χωρίς να προκαλεί μόνιμες «βλάβες» στο περιβάλλον και διακυβεύει τη δυνατότητα των επόμενων γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες.
- Ο κάτοικος των αστικών περιοχών, επιδιώκει να βρεθεί κοντά στο φυσικό περιβάλλον και οι διακοπές ή η αναψυχή του να συνδυάζουν την ξεκούραση με την ενασχόληση με δραστηριότητες που είναι άμεσα συνδεδεμένες με το περιβάλλον.

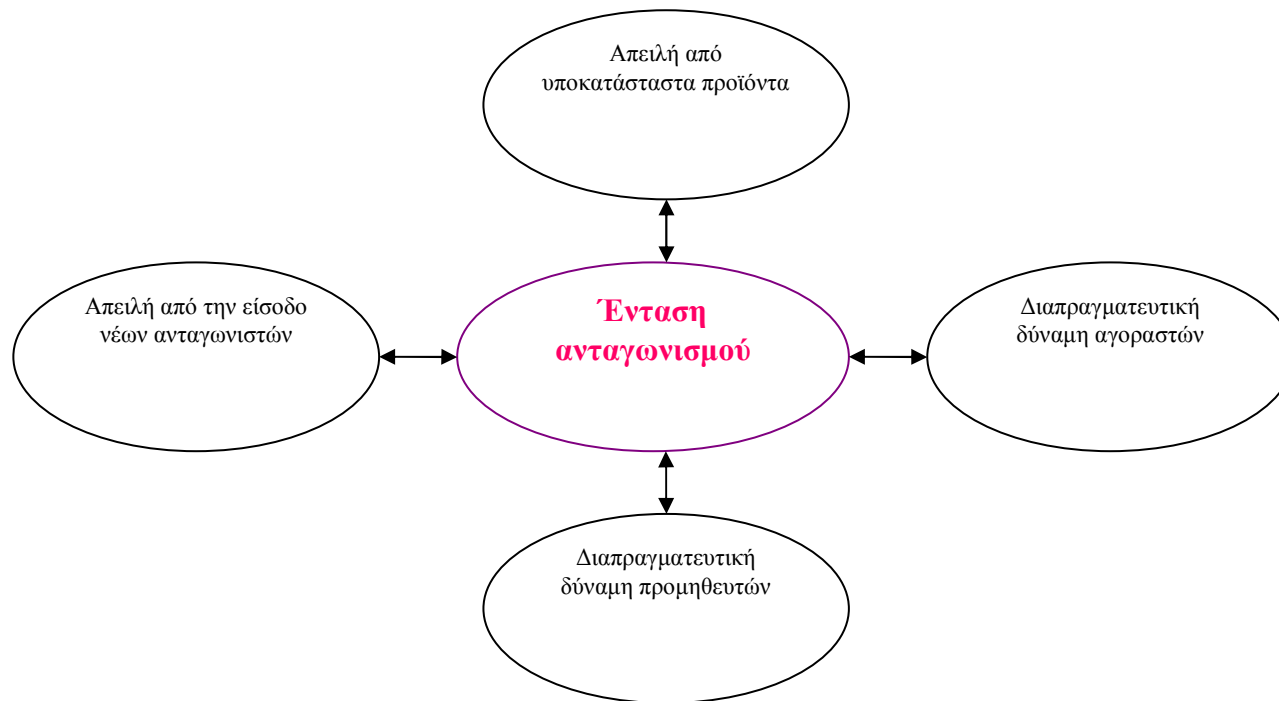
Η θεωρία του Porter

- Ο **Porter** (1990) ερεύνησε τον τρόπο που η **γεωγραφική συγκέντρωση** της παραγωγής συμβάλλει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και στη δημιουργία **συγκριτικών πλεονεκτημάτων** για τις περιφέρειες.
- Η γεωγραφική συγκέντρωση των επιχειρήσεων τις παρέχει ένα **διαφορετικό τρόπο οργάνωσης των συναλλαγών** τους σε ένα περιβάλλον ανταγωνιστικό, στο οποίο οι πληροφορίες και η τεχνολογία μεταβάλλονται ταχύτατα και ενισχύει τη διάχυση των πληροφοριών και της τεχνολογίας, ειδικά μεταξύ των μικρών επιχειρήσεων που εξαρτώνται περισσότερο από εξωτερικές πηγές πληροφοριών και τεχνολογίας.
- Δημιουργούνται **επιχειρηματικές συστάδες** και δίκτυα συνεργασίας, ενώ ο εσωτερικός ανταγωνισμός ενισχύει την καινοτομία και βοηθά τη διείσδυση των επιχειρήσεων στις παγκόσμιες αγορές.
- Η γεωγραφική συγκέντρωση επηρεάζει θετικά τις **επενδύσεις** για εξειδικευμένες υποδομές, **ενισχύει την έρευνα, την καινοτομία** και τα **ερευνητικά ή εκπαιδευτικά ιδρύματα**, τα οποία εξαρτώνται από τη λειτουργία τοπικών επιχειρήσεων.
- Οι γεωγραφικές συγκεντρώσεις διευκολύνουν τις υπερ-τοπικές ροές πληροφοριών και βοηθούν στη **διάχυση ιδεών και καινοτομιών** ειδικά όταν οι επιχειρήσεις διακρίνονται από την ίδια επιχειρησιακή νοοτροπία, τους ίδιους κανόνες και τις ίδιες αξίες.

Οι επιχειρηματικές συστάδες (clusters)

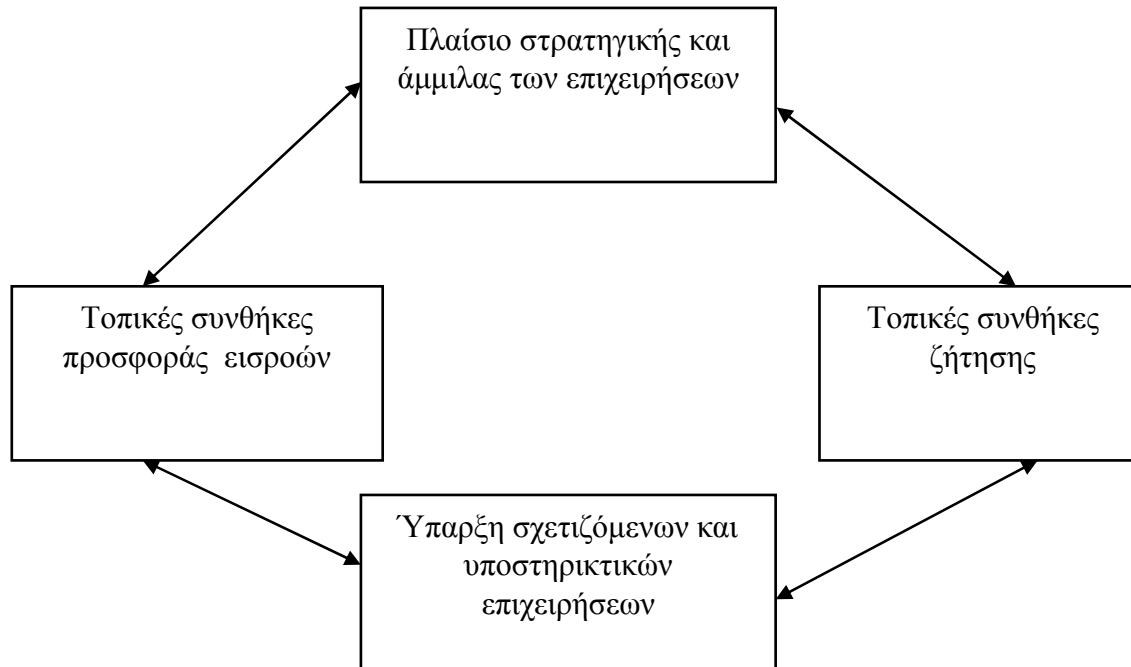
- Περιλαμβάνουν επιχειρήσεις που συνεργάζονται, αλλά και ανταγωνίζονται, είναι εξειδικευμένες σε ένα κλάδο επιχειρηματικής δραστηριότητας και συνδέονται μεταξύ τους με τη χρήση της ίδιας τεχνολογίας.
- Οι βασικοί παράγοντες που ωθούν την ανάπτυξη **επιχειρηματικών συστάδων** είναι οι εξής:
 - (α) Συνθήκες Συντελεστών (ύπαρξη φυσικών πλεονεκτημάτων κ.λ.π.)
 - (β) Συνθήκες Τοπικής Ζήτησης (*Local Demand Conditions*)
 - (γ) Συσχετιζόμενες και Υποστηριζόμενες Βιομηχανίες (*Related and Supporting Industries*)
 - (δ) Εταιρική Δομή, Στρατηγική και Ανταγωνισμός (*Firm Structure, Strategy and Rivalry*)
 - (ε) Υποστήριξη της Κυβέρνησης (*Government Support*)
 - (στ) Κουλτούρα (*Culture*)

- Το Υπόδειγμα των 5 Δυνάμεων του Porter που επηρεάζουν την ένταση του ανταγωνισμού

Η ένταση του ανταγωνισμού των επιχειρήσεων σε μια περιοχή κατά τον Porter είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης των δυνάμεων του Σχήματος.

■ Παράγοντες της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας

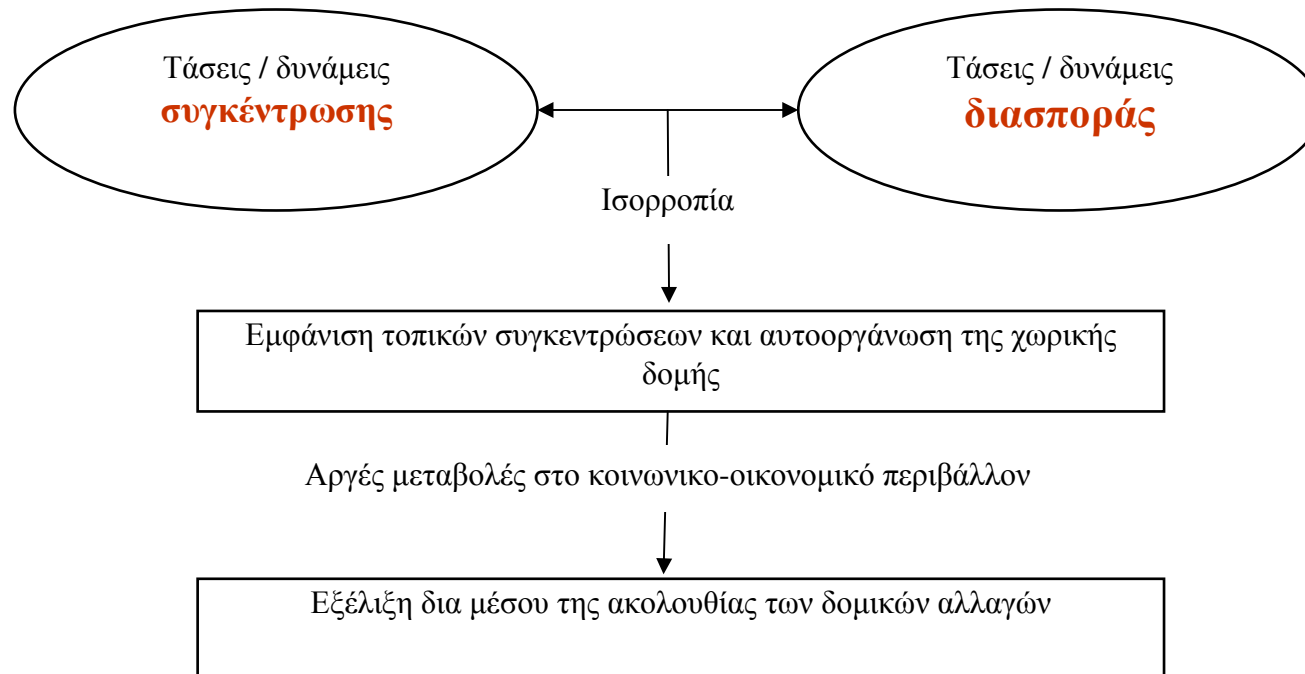

Οι παράγοντες αλληλοεπηρεάζονται και αφορούν τις συνθήκες που επικρατούν τόσο σε εθνική όσο και σε περιφερειακή κλίμακα

Η νέα οικονομική γεωγραφία

- Βασικός εκφραστής της ο **Paul Krugman**
- Το **βασικό διακριτό χαρακτηριστικό** της σχολής αυτής αποτελεί η υπόθεση ότι οι τοπικές εξωτερικότητες είναι συνέπεια της αλληλεπίδρασης μεταξύ των επιχειρήσεων και δεν είναι «εξωτερικές» στις επιχειρήσεις.
- Οι επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται τις **εσωτερικές οικονομίες κλίμακας** λειτουργώντας σε μια αγορά που χαρακτηρίζεται από ατελή ανταγωνισμό.
- Ο Krugman ενσωμάτωσε τις **εξωτερικές οικονομίες** και τις **αυξανόμενες αποδόσεις κλίμακας** στα παραδοσιακά υποδείγματα του διαπεριφερειακού εμπορίου.
- Η **επιλογή του τύπου εγκατάστασης** των επιχειρήσεων πραγματοποιείται εντός ενός νεοκλασικού πλαισίου μεγιστοποίησης του οφέλους και της ατομικής ευημερίας.

Το βασικό πλαίσιο της νέας οικονομικής γεωγραφίας

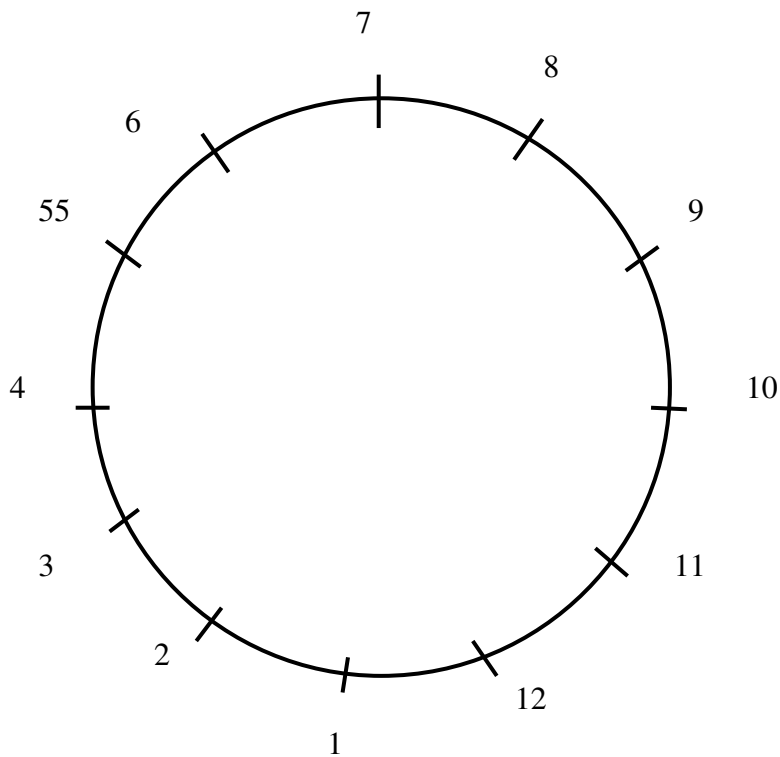

- Στα υποδείγματα του Krugman, οι χωρικές συγκεντρώσεις είναι αποτέλεσμα ενός συνδυασμού δυνάμεων **διασποράς ή φυγόκεντρικών** (centrifugal) και δυνάμεων **συγκέντρωσης ή κεντρομόλων** (centripetal) δυνάμεων, οι οποίες προφανώς λειτουργούν αντίθετα.
- Οι **φυγόκεντρες δυνάμεις** οδηγούν τις επιχειρήσεις στην απομάκρυνση από περιοχές όπου ο ανταγωνισμός είναι έντονος και την επιλογή περιοχών στις οποίες μπορούν να εκμεταλλευθούν τα μονοπωλιακά πλεονεκτήματα.
- Οι κεντρομόλες δυνάμεις, είναι **δυνάμεις συγκέντρωσης** (agglomeration forces) και οδηγούν τις επιχειρήσεις στη συγκέντρωση σε περιοχές, στις οποίες μπορούν να αξιοποιήσουν τις αυξανόμενες αποδόσεις, την ύπαρξη μεγάλων αγορών και ανάλογης ζήτησης
- Οι **φυγόκεντρες και κεντρομόλες δυνάμεις δεν αποτελούν κάτι νέο**. Μπορεί κανείς να τις συγκρίνει με τις ευνοϊκές επιδράσεις - trickling-down effects – και τις δυσμενείς επιδράσεις - polarization effects – του Hirschman, καθώς και με τις δυσμενών επιδράσεις - backwash effects - και τις εξαπλωτικές επιδράσεις - spread effects – του Myrdal
- Παλαιότερα, οι δυνάμεις αυτές εκφράστηκαν ως **ενωτικές δυνάμεις** –unifying forces – ή ως **δυνάμεις διάσπασης** - diversifying forces – από τον Zipf το 1949.
- Οι **παράγοντες** που επηρεάζουν τις χωρικές συγκεντρώσεις είναι οι **αυξανόμενες αποδόσεις κλίμακας**, το **μεταφορικό κόστος** υπό την ευρεία έννοια και οι διαπεριφερειακές μετακινήσεις των παραγωγικών συντελεστών.

- Η διαδικασία συσσώρευσης των οικονομικών δραστηριοτήτων λειτουργεί υπό την πίεση ενός μηχανισμού που περιλαμβάνει **δυνάμεις "έλξης"** και **δυνάμεις "απώθησης"**.
- **Δυνάμεις έλξης:** τα πλεονεκτήματα συνύπαρξης πολλών δραστηριοτήτων, ύπαρξη αγοράς μεγάλου μεγέθους για διάθεση της παραγωγής, ύπαρξη ποικίλης και μεγάλης αγοράς εργασίας, ύπαρξη θετικών εξωτερικών οικονομιών, τις αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, την καλύτερη διάχυση της τεχνολογίας και των καινοτομιών, τις διασυνδέσεις μεταξύ των επιχειρήσεων, τις οικονομίες αστικής κλίμακας, κ.λπ.
- **Δυνάμεις απώθησης:** «ακίνητοι» συντελεστές παραγωγής, οι τιμές γης, οι αρνητικές οικονομίες, τα περιβαλλοντικά προβλήματα, τα προβλήματα της κυκλοφοριακής συμφόρησης των πόλεων, τα κοινωνικά προβλήματα, κ.λπ.
- Οι δυνάμεις **απώθησης** είναι δυνατόν να ονομασθούν και αρνητικές εξωτερικές οικονομίες (external diseconomies), χαρακτηρίζουν τα μεγάλα αστικά κέντρα και προφανώς λειτουργούν αντίθετα με τις κεντρομόλες δυνάμεις.
- Το **τελικό αποτέλεσμα** στις χωρικές συγκεντρώσεις οικονομικών δραστηριοτήτων και πληθυσμού, θα προκύψει από την **ένταση** των δυνάμεων αυτών.

- Η **συνεχής μείωση του μεταφορικού κόστους** λόγω βελτίωσης των μεταφορικών υποδομών έχει ως αποτέλεσμα την εξασθένηση των φυγόκεντρων δυνάμεων, οι οποίες αντισταθμίζουν τη συσσωρευτική δυναμική των οικονομιών κλίμακας.
- Η **συγκέντρωση των επιχειρήσεων** σε μεγάλες αγορές συνεχίζεται, αφού εκεί ενισχύονται από τις **οικονομίες τοπικής συγκέντρωσης** και παράλληλα δεν κινδυνεύουν να χάσουν τις απομακρυσμένες αγορές τους.
- Όσο αυξάνεται η **διαφοροποίηση των προϊόντων** και μειώνεται ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα συγκέντρωσης των επιχειρήσεων σε αγορές με μονοπωλιακό χαρακτήρα ή **απομακρυσμένες περιοχές**, στις οποίες εκμεταλλεύονται τα **μονοπωλιακά πλεονεκτήματα** που δημιουργεί το μικρό επίπεδο ανταγωνισμού.
- Κάποιες περιοχές είναι δυνατόν να επωφεληθούν από τη σωρευτική διαδικασία και τη λειτουργία των μηχανισμών της ανάπτυξης εφόσον έχουν ένα **κρίσιμο αρχικό μέγεθος (threshold)** οικονομικής δραστηριότητας και μια απόσταση από τις άλλες αγορές.

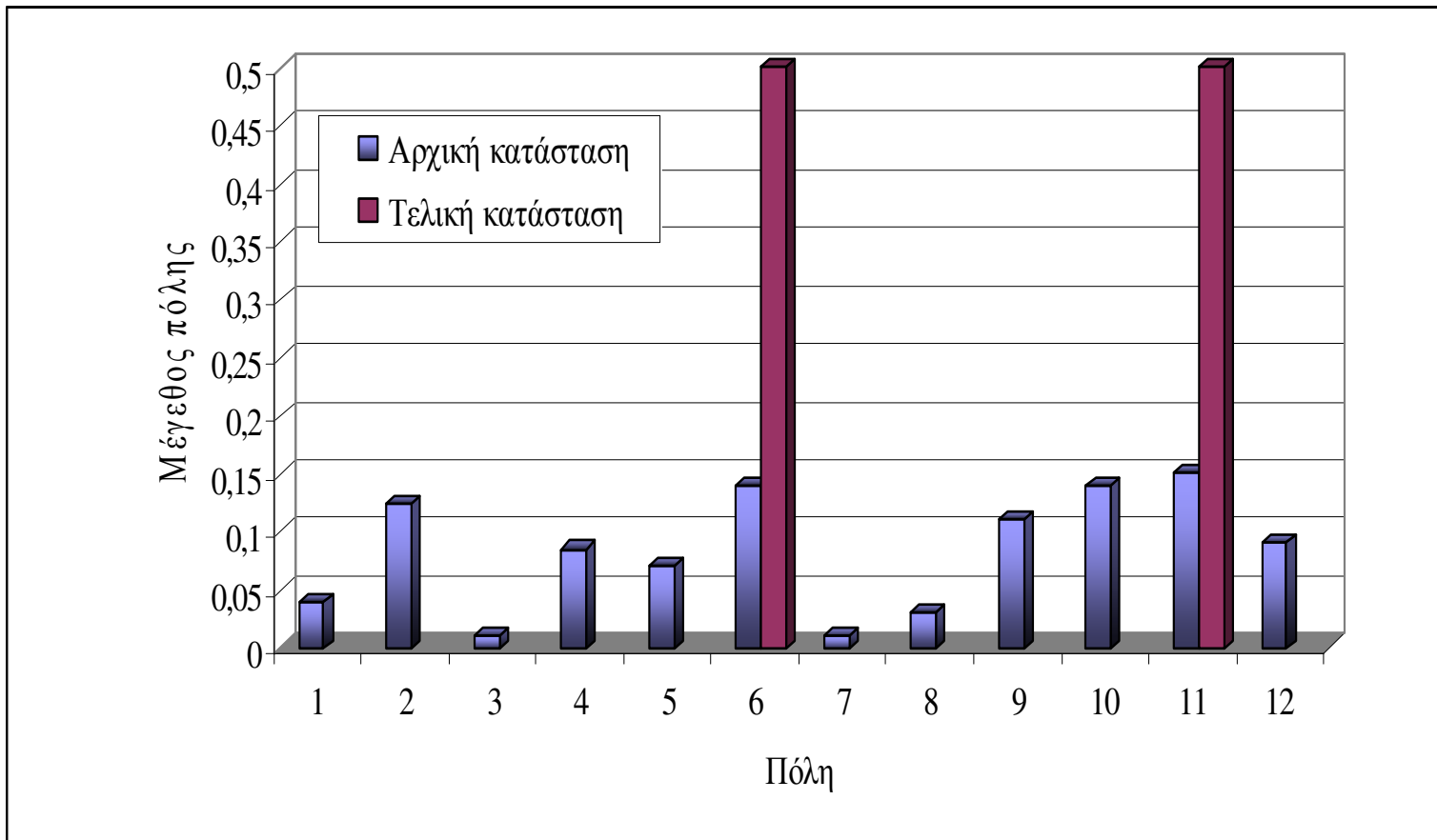
Θέση των πόλεων στο υπόδειγμα Krugman

Οι πόλεις τίθενται στην περίμετρο ενός κύκλου σε ίσες μεταξύ τους αποστάσεις.

Η συγκοινωνιακή σύνδεση και οι μεταφορές μεταξύ των πόλεων πραγματοποιούνται μόνο με κίνηση επί της περιμέτρου του κύκλου.

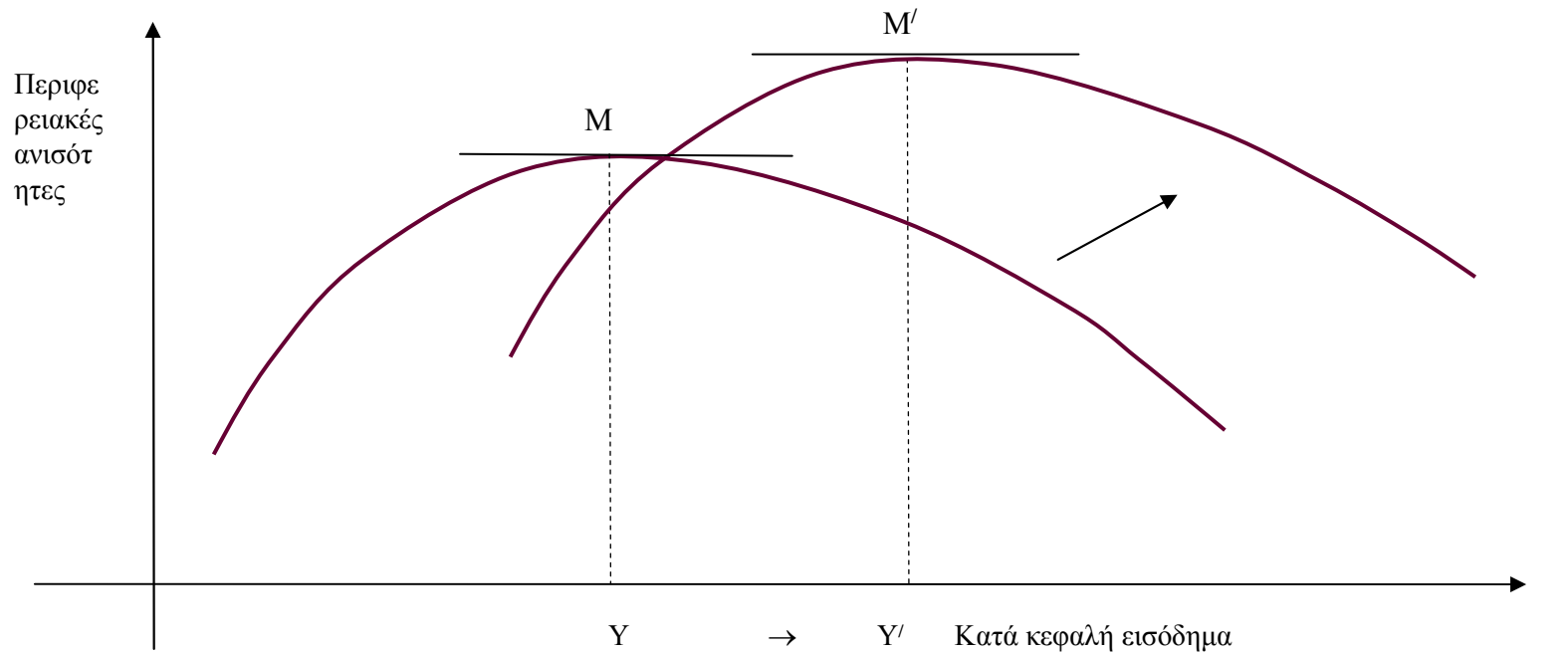
Οι πόλεις 6 και 11 που είναι μεγαλύτερες πληθυσμιακά και βρίσκονται σε κάποια απόσταση μεταξύ τους θα απομυζήσουν τις υπόλοιπες μικρότερες πόλεις και το τελικό αποτέλεσμα θα είναι η δημιουργία 2 μεγάλων πόλεων

Άλλες νεώτερες προσεγγίσεις

- Στη δεκαετία του '90 παρατηρήθηκε μια τόνωση του ενδιαφέροντος για τις περιφερειακές ανισότητες σε ευρωπαϊκή κλίμακα ή παγκόσμια κλίμακα
- Εμφανίστηκαν άρθρα και μελέτες που επιχειρούν την εκτίμηση και ανάλυση των τάσεων σύγκλισης ή απόκλισης μεταξύ των οικονομιών των χωρών στο **νέο διεθνοποιημένο περιβάλλον**, καθώς και στην **Ευρωπαϊκή Ένωση**.
- Όλα τα άρθρα συγκλίνουν στην άποψη, ότι οι περιφέρειες με αδύνατη **οικονομική βάση**, χωρίς **δυναμικές και ευέλικτες βιομηχανικές μονάδες**, **χωρίς τεχνολογία**, **ειδικευμένο προσωπικό και υποδομές**, δεν θα μπορέσουν να παρακολουθήσουν την ανάπτυξη των ισχυρότερων οικονομικά περιφερειών.
- Εμφανίζονται νέες εργασίες που συγκροτούν με νέα τάση τη «**νέα περιφερειακότητα**» (new regionalism).
- Στην τάση αυτή προτείνονται στρατηγικές που τονίζουν την αναγκαιότητα τόνωσης της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας και αναδεικνύονται η ευέλικτη εξειδίκευση, τη συμβολή της γνώσης, της τεχνολογίας και της καινοτομίας στην τοπική ανάπτυξη, τη σημασία του κοινωνικού κεφαλαίου και των ομαδοποιήσεων των επιχειρήσεων (clustering) στην περιφερειακή ανάπτυξη.
- Το **βασικό χαρακτηριστικό** της προσέγγισης αυτής είναι η ανάδειξη της περιφέρειας ως χώρου εντός του οποίου παράγεται και πραγματοποιείται η ανάπτυξη. Οι **βασικές προϋποθέσεις** για την ανάπτυξη αποτελούν παράγοντες όπως, το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, οι αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, το κοινωνικό κεφάλαιο κ.λπ.

■ Μετατόπιση της καμπύλης Williamson

Θα υπάρξει μετατόπιση της καμπύλης Williamson προς τα «**επάνω και δεξιά**» με αποτέλεσμα να την καθυστερήσει στην έναρξη της μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων